

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The version of the following full text has not yet been defined or was untraceable and may differ from the publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/45428>

Please be advised that this information was generated on 2020-12-04 and may be subject to change.

Klokkenluidersregeling is bittere noodzaak

Ondersteuning en bescherming moet niet worden overgelaten aan het bedrijfsleven

In Nederland worden klokkenluiders gezien als lastposten en dwarsliggers. Maar het zijn goede mensen die bescherming verdienen, betoogt .

Michiel S. de Vries

Vorige week hield de Tweede Kamer een hoorzitting over de vraag of er een algemene regeling moet komen die klokkenluiders in Nederland meer bescherming biedt. De regering is daar vooralsnog niet voor. Zij vindt dat het huidige arbeidsrecht voldoende bescherming biedt en dat een beschermingsconstructie querulanten zou aantrekken. Bovendien zijn financiële tegemoetkomingen aan klokkenluiders volgens haar uit den boze, omdat klokkenluiders niet het idee moeten krijgen dat zij persoonlijk voordeel zouden kunnen behalen door hun openbaarmakingen. Trouwens, de aanwezige Kamerleden leken ook niet echt geïnteresseerd in een regeling.

Voor wie het nog niet weet, bij klokkenluiders gaat het om mensen als Ad Bos die ruchtbaarheid gaf aan het geheime vooroverleg in de bouwsector, waardoor de overheid gedupeerd werd. Of om iemand als Fred Spijkers, die, als maatschappelijk werker bij het ministerie van Defensie, niet aan de weduwe van een soldaat wilde vertellen dat diens dood tijdens een oefening met het ontmantelen van een bom de schuld van die soldaat zelf was. Integendeel, hij maakte openbaar dat de bom ondeugdelijk was, dat het ministerie daar al jaren van op de hoogte was, dat het had beloofd het betreffende explosief niet meer te gebruiken, maar dat het desondanks doorging met het oefenen ermee.

Een klokkenluider is iemand die correcte informatie geeft over een misstand in de organisatie waar hij of zij werkt; die de durf heeft om die informatie openbaar te maken, hoewel de werkgever dat liever niet heeft; die te goeder trouw werkt, dat wil zeggen vanuit een publiek belang en niet vanuit een persoonlijk belang; en wiens doel het allereerst is om de situatie te verbeteren.

Het zijn goede mensen van wie je zou verwachten dat ze worden ondersteund en beschermd. Helaas worden ze in Nederland gezien als lastposten en dwarsliggers. Hun wordt het leven zodanig moeilijk gemaakt dat zij niet alleen hun baan verliezen, en daarmee financieel in de problemen komen, maar ook op psychisch, medisch en sociaal vlak zwaar op de proef worden gesteld.

In de klassieke oudheid werden boodschappers van slecht nieuws nog wel eens vermoord. Vandaag de dag doen wij dat niet meer, maar klokkenluiders vertellen dat zij en hun familieleden daar wel mee worden bedreigd. Het zijn gruwelijke verhalen over vrijwel almachtige organisaties, die alles uit de kast halen om het leven van de klokkenluider onmogelijk te maken.

De moraal van deze praktijk is dat u zich het beste stil kunt houden als u ziet dat collega's stelen, uitgebreid worden gefeteerd of smeergeld in hun zak steken om iets te doen of te laten wat zij anders niet zouden hebben gedaan of nagelaten. Of dat er gevaarlijke situaties ontstaan op uw werk of voor de samenleving door onachtzaamheid dan wel het bewust ontwijken van regels.

De kans is groot dat als u dit soort zaken wel aankaart, u zelf de nadelen ondervindt. U moet ook vooral niet denken snel ergens anders aan de slag te kunnen komen, of dat de zaak na een maand wel over zal waaien. Het proces blijft je je leven lang achtervolgen.

Ad Bos wordt nu al acht jaar met de gevolgen van zijn klokkenluiderschap geconfronteerd. Voor Fred Spijkers is dat al 23 jaar. Beiden lijden onder gezondheidsproblemen, als ook onder financiële, psychische en sociale problemen. Dat zijn geen incidenten. Uit onderzoek van het IVA uit Tilburg uit 2001 bleek dat 3,8 procent van alle werknemers misstanden ziet op hun werk, maar dat nog niet de helft daarvan die zelfs intern meldt, laat staan dat ze die openbaar maken.

De belangrijkste redenen voor dat zwijgen? Zij betwijfelen of de zaak serieus wordt genomen, weten niet wat een goede procedure voor het melden zou zijn, voelen zich te weinig beschermd, omdat de mogelijkheid ontbreekt om anoniem te blijven en hebben angst voor negatieve gevolgen voor henzelf.

Daarom zou de regering veel meer moeten doen om het potentiële klokkenluiders in het bedrijfsleven wat eenvoudiger te maken. Voorbeelden zijn er in de Verenigde Staten, waar er een uitgebreide regeling voor de bescherming van klokkenluiders bestaat. Maar het kan ook eenvoudiger, bijvoorbeeld door het instellen van een nieuwe vertrouwensinstantie of het onderbrengen van dit probleem bij een bestaande instantie, zoals de Nederlandse Mededingingsautoriteit.

Een eenvoudig voorstel van een klokkenluider zelf ter hoorzitting was dat het mogelijk moet worden dat potentiële klokkenluiders een beedigde verklaring afleggen bij een notaris. Die kan deze dan, onder de garantie van anonimiteit, doorsturen naar het betreffende bedrijf. Het bedrijf kan daarop maatregelen nemen en als die onbevredigend zijn, kan de potentiële klokkenluider na een bepaalde termijn alsnog besluiten de zaak al dan niet openbaar te maken.

Zo'n eenvoudige procedure beschermt de anonieme klokkenluider tegen het bedrijf en het bedrijf tegen querulanten, omdat die wel op zullen passen met het geven van een onterechte verklaring onder ede.

De veelheid aan mogelijkheden leidt er echter bij de regering toe dat zij het aan het bedrijfsleven zelf wil overlaten of en hoe het een en ander wil regelen. Dat heet zelfregulering. Meestal gaat dat goed, omdat de meeste bedrijven naar behoren functioneren. Het probleem ligt echter bij die kleine minderheid van bedrijven en personen die het met regels en het scheiden van mijn en dijn niet zo nauw nemen. Die minderheid wordt al gauw boos als je daarop wijst. Het is voor die minderheid dat er een algemene klokkenluidersregeling moet komen, hoe die er ook uit ziet.

Prof. dr. M.S. de Vries is hoogleraar bestuurskunde aan de Radboud Universiteit Nijmegen.